

BİR SUFİ ŞAİR: ABDÜLKÂDİR-İ GULÂMÎ (1271-1303/1854-1886)

A Sufi Poet: Abd Al-Qadir Ghulami (1271-1303/1854-1886)

Dr. İsa ÇELİK*
İsmail ÇELİK**

ÖZ

Abdülkâdir-i Gulâmî (1854-1886) yılları arasında yaşamıştır. Kerkük'ten Sivas'a gelen Abdurrahman Halis Kerkükî'nin halifelerinden Nur Ali Baba'nın oğludur. Kadirî tarikatı Halissiye Şubesinin şeyhlerinden birisidir. *Tâcu'l-Muhakkıkîn*, *Mî'râcu'l-Müştâkîn* ve *Dîvânı*ndan oluşan üç eseri mevcuttur. *Dîvânı* basılmış olup diğer iki eseri basılmamıştır. *Dîvânı*nda Türkçe şiirlerinin yanı sıra Arapça ve Farsça şiirler de bulunmaktadır. Gulâmî, ehl-i sünnet itikadına bağlı ve İslâm dininin ahkâmına riayet hususunda azamî hassasiyet gösteren bir mutasavvıf şairdir.

Anahtar Sözcükler: Abdülkâdir, Gulâmî, Şair, Dîvân, Tasavvuf, Tarikat

ABSTRACT

Abd al-Qadir-i Ghulami has been lived between 1854-1886. He is son of chaliph of Abd al-Rahman Khalis al-Kerkuki, Nur Ali Baba who come from Kerkuk to Sivas. Ghulami is from sheikhs of Qadiriyya's order/tariqa, Khalisiye branch. His well known works are; *Tâc al-Muhakkıkîn*, *Mî'râc al-Müştâkîn* and *Collected Poems*. From this works his *Collected Poems (Divan)* has published. But the other two works haven't published. In his *Collected Poems (Divan)* have existed Turkish, Arabic and Persian poetries. Ghulami is a sufi poet who devoted to Ahl al-Sunnah belief and judgments of Islamic Religion.

Key Words: Abd al-Kadir, Ghulami, Poet, Collected Poems, Sufism, Order.

Dinî-Tasavvufî Halk edebiyatı her dönemde önemli şairler yetiştirmiştir. Ahmed Yesevî, Yunus Emre, Eşrefoğlu Rûmî ve Ahmed Kuddusî bunlardan sadece birkaçıdır. İslam medeniyetinin ahlakî yapısını oluşturan tasavvufî düşünceyi yaşayan, bu yaşam biçimiyle şiirlerini besleyen Kâdirî şairlerden birisi de Abdülkâdir-i Gulâmî'dir. Bu çalışmamızda adı geçen Allah dostu şâiri hayatı, edebî şahsiyeti ve şiirlerinden örneklerle incelemeye çalışacağız.

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi.

** Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Doktora Öğrencisi.

Hayatı

Abdülkâdir-i Gulâmî, Şeyh Abdurrahman Hâlis Kerkükî'nin halifelerinden Kadirî tarikatı şeyhlerinden Mur Ali' Baba'nın en büyük oğludur. 1854 yılında Sivas'ta dünyaya gelen Abdülkâdir-i Gulâmî, ilköğrenimini babasından, Altunoğlu Hoca Muhammed Efendi'den ve Sivas'ın en ünlü bilginlerinden olan Ehramîzâde Hoca Mehmet Efendi'nin derslerine devam ederek icazetname almıştır.²

el-Enfâsü'r-Rahmâniyye kitabında "Mur Ali Baba Hazretlerinin oğlu Şeyh Abdülkâdir'in Sergüzeşti" başlığıyla şair Gulâmî'nin kendi dilinden naklen şöyle bir bilgi verilmiştir: Şairimiz H. 1287 tarihinde Babası Mur Ali Baba ile birlikte Kerkük'e geldiği, Şeyh Abdurrahman Hâlis'in yerine postnişin olan Şeyh Ali Efendi'nin Kadirî tarikatına girmek/beyat dileğinde bulunduğu ve Şeyh Ali Baba'nın eliyle tarîkate girdiği ve Kerkük'te kaldığı müddet zarfında Tekke'de Arapça dersler aldığı, ayrıca Kerkük'lü şair Fâiz'in yanında da Farsça *Kitâb-ı Perişân* adlı eserden dersler okumaya devam ettiği yazılıdır.³

el-Enfâsü'r-Rahmaniyye isimli eserden şair Gulâmî'nin kendi üslup ve edası olması düşüncesiyle nesrinden bir örnek olsun diye bir bölümü bazı kısaltmalarla buraya alıyoruz: "Çocukluk çağımdan itibaren yüce ilimleri tahsile gayret ettiğim gibi Yüce Pederimden her gün Farsça ve Arapça lisanları üzere olan (Allah Teâlâ yüce sırlarını takdis etsin) yüce tarikat pirlерinin menakıb-ı şeriflerini kıraat eylerdim. Keramet, harikulade olaylar, mücahedeler, haller, kemaller ve âyet-i kerîmelerin yüce hakikatlerini işittikçe ihtiyarım olmaksızın gâh ağlayarak gâh kalbimde Rahman'ın cezbelerinden bir cezbe, bir hüçün halinin zuhuruyula sürurlanırdım."⁴

¹ Kurtlar Vadisi Irak filminde önemli bir rol oynayan Şeyh Abdurrahman Hâlis Kerkükî'nin halifelerinden Kadirî tarikatı şeyhlerinden Mur Ali Baba'ya çalışkanlığı sebebiyle Farsça'da karınca anlamına gelen "Mur" denilmiş daha sonra "Mur Ali" ismi şeyhi tarafından "Nur Ali" olarak değiştirilmiştir. Dolayısıyla Nur Ali Baba'ya, Mur Ali Baba ve Mor Ali Baba da denilmiştir. Evlatları da soyadı kanunundan sonra bu isimlerden ilham alarak Moral soyadını kullanmışlardır.

² Mehmed Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî: Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, haz., Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, II, 731; Ata Terzibaşı, *Kerkük Şairleri*, Cumhuriyet Basımevi, Kerkük, 1968, II, 37; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, "Gulamî Abdülkadir Efendi", Dergah Yayınları, İstanbul 1979, III, 377; *Türk Ansiklopedisi*, "Gulamî Abdülkadir Efendi", Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1970, XVIII, 113; Recep Toparlı, *Abdülkadir Gulâmî Divân*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1992, s.5; Orhan Sağlamer, "Mor Ali Baba Tekkesi ve Zaralı Şeyh Seyfettin (Özturan)", *Revak*, Aralık 2002, Sivas, s.210.

³ Terzibaşı, a.g.e., II, 34.

⁴ Terzibaşı, a.g.e., II, 34.

Gulâmî,
 “*Kalbimi bir demde pür nûr eyledi envâr-ı Şeyh*
Âfitâb-ı manevîdir şüphesiz ruhsâr-ı Şeyh”⁵

matlı şiirini Kerkük’te bulunduğu sırada mürşidi Şeyh Ali Efendi’nin tesiri altında kalarak yazdığını ifade eder.⁶

Okumayı ve araştırmayı çok seven şairimiz genç yaşta büyük bir üne kavuşmuş, hatta o dönemde Sivas’a vali olarak gelen Sırrı Paşa ve Abidin Paşa gibi şahsiyetler onun yüksek kültüründen istifade etmişler. Kendisi mutasavvıf bir şair olduğu halde ömrünü tekkelerde ve post üstünde geçirmeyen Abdülkâdir-i Gulâmî, Sivas’ın ilk maarif müfettişlerinden olup bir süre öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra bu görevinden ayrılarak muhasebeciliğe başlamış, bir süre bu görevde çalıştıktan sonra kendi arzusuyla memuriyet hayatından uzaklaşmıştır. Sivas şâirleri arasında bilgisiyile temayüz eden Emin Edip Efendi Farsça’yı Gulâmî’den öğrenmiştir.

Babasının vefatı üzerine onun yerine Kadirî şeyhi olan Gulâmî, 1886 yılında 32 yaşında çok genç denecek bir yaşta hayata gözlerini yummuş ve babasının yanına defnolunmuştur.⁷

Vefatıyla Sivas’ı büyük bir üzüntüye boğan şairimiz, memleketimiz için de önemli bir kayıp olmuştur.⁸ Erzurum Kongresi delegelerinden öğretmen ve şair Fazlullah Moral, Abdülkâdir-i Gulâmî’nin oğludur.⁹

Babasının vefatından sonra Gulâmî, 26 Safer 1298/28 Ocak 1881 tarihinde yaptığı yeni vakfiye ile Nur Ali Baba dergâhını daha da zenginleştirmiştir. Gürün Kasabası Hacı Sadık Ağa Mahallesinde yaptırdığı dergâhına halifesi Habibzâde Hâfız Süleyman b. Mustafa’yı tayin ederek vakfiyeye bağlamıştır. Ulu Camii bahçesi bitişiğinde olan Gürün Dergâhı büyük bir avlu içerisinde iki katlı olup

⁵ Hâdimü’l-Fukarâ Abdülkâdir-i Gulâmî b. Eş-Şeyh Nûr Ali el-Kâdirî es-Sivâsî, *Dîvân*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1291, s.

⁶ Terzibaşı, a.g.e., II, 34.

⁷ İbnü’l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî’ş-Şuarâ)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, II, 709; Tuman, *Tuhfe-i Nâilî*, II, 731; Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000, II, 354; Bursalı Tahir, a.g.e., haz. A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, Meral Yay., İst., ts., II, 137; Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Şairleri*, Kâmil Matbaası, Sivas 1948, s.116; Alim Yıldız, *Sivaslı Şairler Antolojisi*, Sivaslılar Vakfı, İstanbul 2003, s.31; İbrahim Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları I*, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas 2006, s.380; Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Folkloru*, Bms Matbaacılık, Ankara 2006, s.158.

⁸ Terzibaşı, a.g.e., II, 37; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, “Gulamî Abdülkadir Efendi”, III, 377; *Türk Ansiklopedisi*, “Gulamî Abdülkadir Efendi”, XVIII, 113; Gulâmî, *Dîvân*, s.5.

⁹ Aslanoğlu, *Sivas Meşhurları I*, 380; Sivaslı Şair Vehbi Cem Aşkun, Fazlullah Moral’in kızı Edibe hanımla evlenmiştir. Fazlullah Moral’in hayatı için bakınız: Aşkun, a.g.e., s.131-166.

üst katta semâhâne, biri fevkânî ikisi tahtânî üç odadan oluşmaktadır. Gulâmî Efendi Gürün Dergâhının mütevelliliğini üzerine almış, sonraki şeyh tayinini de Nur Ali Baba Dergâhı şeyhinin yetkisine bırakmıştır.¹⁰

Edebî Şahsiyeti

Mahlası: Şairimiz bütün şiirlerinde “Gulâmî” mahlasını kullanmıştır. Onun, “köle, çocuk” anlamına gelen “Gulâmî” mahlasını niçin seçtiğini bilemiyoruz. Kanaatimize göre kendisi, bağlı olduğu Kadirî tarikatı şeyhinin oğlu olduğundan bu mahlası seçmiş olabilir. Her şeyden önce bir mutasavvıf olan şairimizin¹¹ şiirlerinde tasavvuf bir vasıta değil gayedir, amaçtır. Bundan dolayı onun şiirlerinde Fuzulî ve Nedim, Nailî, Şeyh Galip gibi şairlerin şiirlerinde görülen güzelliği, lirizmi aramak boşunadır. Dîvân edebiyatı nazım şekillerini ve aruzu kullanarak şiir yazan şairimiz bilhassa gazellerinde çoğunlukla aşk konusunu işlemiştir.

*Dû cihanda devlet istersen temessük aşka kıl
Buldu diller hanesi aşk ile evvelden cîfâ¹²*

beyti onun aşka ne kadar önem verdiğini ortaya koymaktadır. Bu aşk, maddî değil manevî aşktır, Allah aşkıdır. Gulâmî'ye göre önemli olan Allah aşkıdır. Bu dünyanın geçici lezzetlerinden kurtulup onu elde etmek gerekir. Dünyadaki her şey masivadır, ona giden yol üzerinde engeldir. Bunlardan kurtulup Allah'a ulaşmak gerekir. Sevgili, aşığına yüz vermemekte, ona sürekli eziyet ederek hasretiyle yakmaktadır. Âşık ise onun güzelliğine tutkundur. Ondaki gelecek her türlü eziyete razıdır. Zaten o eziyetler de kendisiyle ilgilendiğini göstermektedir. Bu dünya geçicidir, önemli olan öbür dünyadır. Bu dünyaya çok güvenmemek gerekir. İşte şairimizin işlediği konulardan bazıları... Diğer bütün Dîvân şairlerinin işlediği konuları şairimizde de bulmak mümkündür. Daha 17 yaşında iken bir Dîvân sahibi olan şairimiz Arapça ve Farsçayı da çok iyi bilmektedir. Dîvânındaki Arapça ve Farsça beyitler onun bu iki dile ne denli vakıf olduğunu göstermektedir. Şiirlerinde Leyla, Mecnun, Behzad, Ferhad, Vamık gibi hikâyeye kahramanlarına yer veren şairimiz Mansur'dan da bahsetmeden edemez. Aristo, Eflatun, Lokman onun şiirlerinde yer alan diğer ünlü bilginlerdendir.¹³

¹⁰ Hür Mahmut Yücer, *XIX. Asırda Tasavvuf*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003, s.374.

¹¹ Aşkun, *Sivas Şairleri*, s.114vd; Toparlı, a.g.e., s.5.

¹² Gulâmî, *Dîvân*, s.26; *İki dünyada mutluluk istersen aşka bağlan. Gönül evleri önceden aşk ile parlaklık elde etti.* (Toparlı, a.g.e., s.6.)

¹³ Toparlı, a.g.e., s.6.

Hız. Musa'yı, Hız. İbrahim'i de şiirlerine konu edinen Gulâmî, Nemrud'u da bir kötülük örneği olarak anar. Şiirlerinde son derece güzel beyitlere de rastlamak mümkündür. Bunlara örnek olarak;

*Yok olsun hüsnü ol bağı baharında beşâret yok
Mezarında meveddet nestereninde melâhat yok¹⁴*

*Aldın akl u dînini gâret-ger-i îmân mısın?
Kışver-i gönlüm harâb ettin Hülâgu Han mısın?¹⁵*

*O cefâ-pîşe Hudâ ben gibi nâlân olsun
Dilerim hatırı nâ-şâd u perîşân olsun¹⁶*

beyitleriyle başlayan gazellerini gösterebiliriz. Bunlarda Nâbî ve Nedîm'in tesiri görülmektedir.

Şairimizin şiirlerini biri hariç aruz vezniyle yazmıştır. Şairimiz bu vezni genel olarak başarılı olarak kullanmışsa da zaman zaman başvurduğu imâle, zihaf, sükunlu harfe hareke verme gibi aruz hataları da bulunur.

Sivas ve Kızılırmak da, şairimizde ayrı bir yere sahiptir:

*Ehl-i Sivas hicretinle sîne-kûb-ı gam olup
Oldular hep garka-i elbâs-ı ahzân yâ Halîm*

*Eşk-i reşk-i didegân aktı Kızılırmak gibi
Hâne-i dünyâyı kıldı cümle vîrân yâ Halîm¹⁷*

Dili: Gulâmî'nin şiirlerinde kullandığı dilin son derece kolay bir dil olduğu söylenemez. Bu da onun kültürlü bir kimse olmasından kaynaklanmaktadır. Bazen Dîvân şairlerinde görüldüğü üzere, beyitlerinde Türkçe kelimenin geçmediği dahi görülür. Bunlar daha ziyade methiye muhtevalı beyitlerdir:

*Müşîrâ müşteri-kadrâ felek-câhâ himem-kârâ
Hidîvâ dâverâ bâlâ-nişîn ü âsafî-pâyâ¹⁸*

¹⁴ Gulâmî, *Dîvân*, s.53.

¹⁵ Gulâmî, *Dîvân*, s.55.

¹⁶ Gulâmî, *Dîvân*, s.70.

¹⁷ Gulâmî, *Dîvân*, s.48.

¹⁸ Toparlı, a.g.e., s.7-8.

Şiirlerinde “gün gibi peyda”, “bir atım barut”, “püsküllü belâ”, “bir pula satmak”, “eğri bakmak” gibi halk deyimleri de kullanan Gulâmî şiirlerinde: *Kim yalarmış bal tutan engüştünü olmuş semâ’ (bal tutan parmağını yalarmış sözü işitilmiştir)* gibi meşhur Türk atasözlerine de yer vermiştir.¹⁹

Eserleri

Gulâmî’nin kaynaklara göre üç eseri vardır. Bunlardan biri basılmış, diğerleri ise basılmamıştır. *Tâcu’l-Muhakkıkîn* ve *Mî’râcu’l-Müştâkîn* adlarını taşıyan ve dili son derece ağır olan iki eseri henüz basılmamıştır.²⁰

Şairimizin edebi şahsiyetini ortaya koyan Dîvân’ı ise 1871 yılında tamamlanıp bir yıl sonra da Matbaa-i Âmire’de basılmıştır. 84 sahifelik bu Dîvân Gulâmî’nin ölümünden 15 yıl önce basıldığına göre şairimiz 17 yaşında iken Dîvân’ını tamamlamayı başarmıştır.²¹

Henüz 17 yaşında iken içinde Arapça, Farsça ve Türkçe şiirler bulunan bir Dîvânı tamamlamak için son derece kültürlü ve bilgili olmak gerektiği açıktır. Gulâmî’nin Dîvân’ında yer alan şiirleri şöylece sıralayabiliriz:

3 münacat (52, 9, 7 beyitlik), 2 Na’t (23 ve 7 beyit), Tarih (19 beyit), Peygamberimizin doğumu ile ilgili kaside (19 beyit), Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali için yazılmış şiirler (ilk üçü için 7’şer beyit; Hz. Ali için 9 beyit), Hz. Ali için yazılmış Farsça bir şiir (7 beyit); Abdülkâdir-i Geylânî için şiir (8 beyit); Hz. Hüseyin hakkındaki bahariyye (20 beyit);²² Kaside (16 beyit); Malatya için söylenmiş şiir (12 beyit); Camî’nin gazelini tahmis (5 bend); Fuzulî’nin gazelini tahmis (7 bend); Şeyh Abdurrahman Halis’in iki gazelini tahmis (6 bend, 4 bend); Faik’in gazelini tahmis (5 bend); Lüzumî’nin gazelini tahmis (5 bend); Ahmed İzzed Paşa’nın gazelini tahmis (5 bend); Müseddes (5 bend), Gazel-i Şahingiray (13 beyit-2 adet); Bir çeşme için tarih (5 beyit); Gazel-i Tefeşşürî (17 beyit); Dostlardan birine yazılmış şiir (7 beyit); Sivas valisi Ahmed İzzet Paşa için kaside (11 beyit); Abdülaziz Han ve Sivas valisi Es’at Paşa için

¹⁹ Şairimizin manzumelerinde görülen Kur’ân-ı Kerîm’den yaptığı iktibaslar şunlardır: Matla’-i ve’ş-şemsîden nûr-ı habîbindir murâd; Tahtgâhı *Kabe kavseyni ev ednâ* leşkери; Âşinâ-yı kenz-i sırr-ı *kün fekân* u lâ-mekân; *Yünfikân emvâlehüm* sırrına mazhar düştü ol; Ki buldu sırr-ı *lâ-havfe* şerâfet Hazret-i Osman; Olunca âşinâ râz-ı *seyekfikehümullâhî’a*; Ol sebebdan *Hel etâ* nassıyla vasf etmiş Huda; *Küllü şey’in hâlikün* Kur’ân’da ferman eyledi; *İrcî* emrin işittikte muhibbi verdi cân; *Tahtehe’l-enhar* olan âb-ı cinândır hançerin. (Toparlı, a.g.e., s.8-9)

²⁰ Terzibaşı, a.g.e., II, 38; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, “Gulamî Abdülkadir Efendi”, III, 377; *Türk Ansiklopedisi*, “Gulamî Abdülkadir Efendi”, XVIII, 113; Toparlı, a.g.e., s.9.

²¹ Terzibaşı, a.g.e., II, 38; Toparlı, a.g.e., s.9.

²² Toparlı, a.g.e., s.9.

kaside (38 beyit); Halil Paşa'nın Sivas'a gelmesine tarih (37 beyit); Halim Bey için mersiye (18 beyit); Halim Bey'in ölümüne tarih (5 beyit); İbrahim Hilmi'nin ölümüne tarih (5 beyit); Muhammed Muhib Efendi'nin ölümüne tarih (5 beyit); Zeliha Hanım'ın ölümüne tarih (5 beyit); Hüseyin Feyyaz Efendi'nin ölümüne tarih (5 beyit); Hafız Muhammed Efendi'nin ölümüne tarih (5 beyit)

Bu şiirlerden sonra bir dörtlük gelmekte ve daha sonra gazeller yer almaktadır. Gulâmî'nin 171 gazeli vardır. Bunların çoğunluğu 5 beyitlidir (88 gazel). 7 beyitli gazeller ise ikinci sırayı almaktadır (49 gazel). Dîvân'da 6 beyitli (10), 8 beyitli (6), 9 beyitli (13), 11 beyitli (3), 12 beyitli (2) gazel vardır. Gazellerin arasında bendlerden meydana gelen manzumeler de serpiştirilmiştir. İki adet Murabba 6 ve 5 bendlik; Muhammes beş adet. 5 bendlik Müseddes dört adet biri 7 diğerleri 5 bendlik. Muaşşar bir adet 5 bendlik. Dîvânda bir müstezad gazel, 6 dörtlükten oluşan bir şarkı vardır. Dîvân 10 kıta, 43 müfret ve kitabın tamamlandığında söylenen bir tarih dörtlüğüyle sona ermektedir.²³

Gulâmî'nin Dîvânında, Türkçe şiirleri arasında az da olsa Arapça beyitler ve Farsça şiirler de yer almaktadır. Şeyh Abdurrahman Halis Talebânî'nin ve başka şairlerin şiirlerini tahmis etmiştir.²⁴

Gulâmî Dîvân'ına şöyle başlamaktadır:

*"İlahî! Remz-i aşkın zîb-i ruhsârın beyân eyle
Lisânım hem zebân-ı gayba Yâ Râb tercümân eyle*

*Kelâmım olmasın revnâk-fezâ-yı lafz-ı bî-ma'na
Bu mecmûam gülistân-ı hezârân âşıkân eyle."*²⁵

Gulâmî, Dîvân'ının son sahifesinde şöyle der:

*"Oldu itmama resîde dîvân
Hamdulillâh ve bi-avni'l-mennân*

²³ Toparlı, a.g.e., s.10.

²⁴ Terzibaşı, a.g.e., II, 38; Farsça şiir ve beyitler: 1. münacâtın 40, 41, 42. beyitleri; 3. münacâtın 1, 3, 5, 7. beyitleri; Hz. Ali için söylenen şiir (7 beyit); Cami'nin Gazeli'ni tahmis (5 bend); Şeyh Abdurrahman Hâlis'in gazelini tahmis (7 bend); 5 beyitlik 3, 6 beyitlik 1, yedi beyitlik 1, 11 beyitlik 1 gazel, bir kıt'a ve *Müjde ey dil ki bi-yâverd sabâ bûy-i necat* mısraıyla başlayan gazelin 1. 3 ve 5. beyitleri. Arapça beyit ve mısralar: 1. münacâtın 52. beyti, Malatya hakkında söylenen şiirden önceki kasidenin 5. beytinin ikinci mısraı, Fuzulî'nin gazelinin tahmisi olan şiirin birinci bendinin ilk üç mısraı, Abdülaziz Han için söylenen kasidenin dördüncü beyti. Toparlı, a.g.e., s.11.

²⁵ Gulâmî, *Dîvân*, s.26.

*Oldu ikmâle muvaffak nâzım
Senesi bin iki yüzle doksan*"²⁶ 1290/ 1873

ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

*"Esîr-i gurbet-i hüzn ü belâyız Yâ Resûlallah
Ba'îd-i mülk ü iklîm-i safâyız Yâ Resûlallah*

*Beyâbân-ı melâmet içre şâhâ gam peyin tutmuş
Miyâna hem kemer-best-i cefâyız Yâ Resûlallah*

*Gülistân-ı fenâda bülbül-âsâ kârmız efgân
Hemân ashâb-ı fikr-i mâsivâyız Yâ Resûlallah*

*Kazâ yağdırmada bârân-veş tîr-i cefâ yayı
Ser üzre hep siper-gîr-i rızâyız Yâ Resûlallah*

*Olup eflâk-i taksîr üzre cânâ cismimiz çün hor
Mezellet bezmine pertev-fezâyız Yâ Resûlallah*

*Beyâna kâdir olmaz bu Gulâmî cürmünü lâkin
Şefâ'at semtine dîde-gûşâyız Yâ Resûlallah*"²⁷

Vasf-i Sultânü'l-Evliyâ Hazretü'ş-Şeyh Abdulkâdir-i Geylânî Kuddise Sırruhu

*"Mahzen-i nûr-ı Hudâ Hazret-i gavsü'l-a'zam
Ma'den ü genc-i gınâ Hazret-i gavsü'l-a'zam*

*Şâh-ı vâlâ-yı keramet güher-i hikmet ü feyz
Kalbe bahşâ-yı cilâ Hazret-i gavsü'l-a'zam*

*Câlis-i taht-ı tasarruftur iki âlemde
Nâmı emraza şifâ Hazret-i gavsü'l-a'zam*

*Evliyâ zümresinin gerdene bastı kadem
Âleme ebr-i atâ Hazret-i gavsü'l-a'zam*

²⁶ Gulâmî, *Dîvân*, s.84; Terzibaşı, a.g.e., II, 38.

²⁷ Gulâmî, *Dîvân*, s.20; Aşkun, a.g.e., s.119.

*Bâz-veş açtı perin vahdete pervâz etti
İşve-gîri-i hü mâ Hazret-i gavsü'l-a'zam*

*Çalmır nüh-tabakât ile zeminde tabl
Cana âvâzı gıdâ Hazret-i gavsü'l-a'zam*

*Âsitânından alır cümle velîler himmet
Nûri-i şems-i hü dâ Hazret-i gavsü'l-a'zam*

*Dîde-i kalbe Gulâmî kademi hâk olup
Tütüyâ-bahş-ı ziyâ Hazret-i gavsü'l-a'zam.”²⁸*

*“Rahm kıl dîde-i giryân-ı za'îfânıma yâ gavs
Şefkatinle nazar et hâl-i perişânıma yâ gavs*

*Âb-rûlar dökerek bâb-ı kerîmânına geldim
Himmetin kesme meded kıl dil-i vîrânıma yâ gavs*

*Bahr-i fiska düşüben âleme efsâne olup hem
Afv ile nîm-nigeh et sûy-ı fakirânıma yâ gavs*

*Vâdi-i hüznede sergeşte işim giryê vü zârdur
Lutf ile bir meded et sîne-i sûzânıma yâ gavs*

*Bu Gulâmî nice sad bâr kusur etmiş ise de
Mağfiritle nazar et zârî-i efgânıma yâ gavs.”²⁹*

*“Bendesiyiz bendesi Sultan-ı Abdü'l-Kâdir'in
Tâ ezel perverdesiyiz nân-ı Abdü'l-Kâdir'in*

*Dergeh-i dâru'l-emânında mukîmiz rûz u şeb
Çâkeriyiz canımız kurbân-ı Abdü'l-Kâdir'in*

*Aşk-ı Hak'la cezbe-i mutlakla dolmuş sînemiz
Kim budur bî-şübhe bir ihsan-ı Abdü'l-Kâdir'in*

²⁸ Gulâmî, *Dîvân*, s.9.

²⁹ Gulâmî, *Dîvân*, s.33.

*Sanma sevdâ-yı mecâzîdir bu şûr-ı zahîrî
Hubb-ı Hak'tır dilde dervîşân-ı Abdü'l-Kâdir'in*

*Neş'e-bahşız câzib-i canız Gulâmî âşıkız
Bu aceb mi olsa berter şân-ı Abdü'l-Kâdir'in."*³⁰

Gazel-i Mürşidünâ eş-Şeyh Abdurrahman Tahmîs-i Bende-i Kemter
Gulâmî

*"Mahbûbe-i mâ şâhid-i şâh-ı du cihân-est
Ber şâhidiyeş zât-ı hod isbât u nişân-est
Der kûçe-i ışk ehl-i velâ tâlib ez ân-est
"Ma'sûka-i mâ ez nazar-i gayr nihân-est
Ez dîde-i uşşâk-i ciger-sûz ayân-est"*

*Her câ ki nazar kerdem u şeydâ-yı tu dîdem
Der bâdiye-i ışk heme gavgâ-yı tu dîdem
Her sû ki şodem nûr-ı tecellâ-yı tu dîdem
"Her câ ki şodem pertev-i sîmâ-yı tu dîdem
Tâb-i ruh-i hurşîd çi muhtâc-ı beyân est"*

*Uftâde-i husnet ne-şevêd hâl-i zi efgân
Der vâdî-i sevdâ-yı ruhet mânde be giryân
Der gûşe-i mey-hâne-i fikret heme mestân
"Mest-i mey-i ışket ne-koned meyl be gilmân
Tâ subh-i kıyâmet be cemâlet nigerân-est"*

*Pây-i dilet ez dâm-i sivâhâ çu rehâ nî
Şâyân-ı harîm-i harem-i vuslat-ı ânî
Râz-ı eser-i nâz-i şehenşâh tu dâni
"Ger lezzeti ez âşıkî vu ışk bî-dânî
Dânistenet ez himmet-i sâhib-nazarân-est"*

*Hurşîd-i ruhet dîden-i çeşmet ne-tevâned
Âh ki nigered nîze be çeşmeş bi-nişâned
Dîbâce-i ruhsâr-ı tu her merd ne-dâned
"Endîşe-i ışket dil-i her kes ne-tevâned
Evzâ'-i hayâlet dil-i hûnîn-cigerân-est"*

³⁰ Gulâmî, *Divân*, s.54.

*Ehl-i felek ez nâle-i âşufte-i Vâmık
Der sûy-i Huda behr-i şikâyet şode âbık
Pür-nûr Gulâmî şoden-i dîde-i sâdık
“Misbâh-ı dili tîre-i bî-çâre-i âşık
Hâlis zi şuâ’-ı nazar-ı pîr-i muğân-est.”³¹*

Gazel-i Mevlânâ Abdurrahmân el-Hâlis kuddise sırruhu Tahmis-i Nâzım

*“Şems-i eflâk-i sehâvettir gürûh-ı Kadirî
Kevkeb-i burc-ı saâdetdir gürûh-ı Kadirî
Husrev-i mülki şecâettir gürûh-ı Kadirî
“Şâh-ı iklim-i velâyettir gürûh-ı Kadirî
Râh-ı aşkta zü’l-kerâmetdir gürûh-ı Kadirî”*

*Âşiyân-ı hubb-ı Hakkı dîdeler hep dîdedir
Sû-be-sû murgân-ı hoş-elhân ârâmîdedir
Sad-hezârân andelîb ol ravzadan gül-çîdedir
“Cümle erbâb-ı tarîkat bülbül-i şûrîdedir
Anlara bâğ-ı letâfettir gürûh-ı Kadirî”*

*Hastegân-ı aşka dermandır onun güft-i lebi
Lutfunu ümmîd eder şâh u gedâ hattâ sabî
Feyz-bahşıyla mürûr etmektedir rûz u şebi
“Gavs-i Muhyiddîni ihyâ eylemiş dîn-i nebî
Revnâk-ı dîn-i risâlettir gürûh-ı Kadirî “*

³¹ Gulâmî, *Dîvân*, s.12-13; Bizim sevgilimiz iki dünyanın güzelidir. Güzellğine kendi zâtı alâmet ve delildir. Aşk sokağında velayet ehli ona (cazibesine) talibdir. Bizim sevgilimiz başkasının nazarından gizlidir. Bu, ciğeri yanmış âşıkların gözlerinden bellidir. Her nereye baktımsa senin âşıklarını gördüm. Aşk vadisinde herkesi senin kavganı yaparken gördüm. Her nereye gittimse senin tecelli nurunu gördüm. Her nereye gittimse senin simanın parlıtısını gördüm. Güneşe benzeyen yüzünün parlaklığını açıklamaya ne gerek! Senin güzelliğine tutulan feryattan hâli olmaz. Senin yüzünün sevdası vadisinde ağlar durur. Senin düşüncenin meyhanesinin köşesinde herkes sarhoştur. Senin aşkının şarabıyla mest olmuş kimse gılmana meyl etmez; kıyamete kadar senin cemâlini gözler. Senin gönlünün ayağı masivâ tuzağından kurtulamaz. Sen onun güzellik vuslatının haremının mahremlğine layıksın. Pâdişâh pâdişâhının naz eserinin sırrını ne bilirsin. Eğer aşktan, âşıklıktan lezzet alıyorsan, bu, bakış sahibi olanların himmetindedir. Güneşe benzeyen yüzünü göz göremez. Bakan kimsenin gözüne mızrak saplanır. Senin yüzünün dibâcesini her yiğit bilemez. Aşkının düşüncesine herkesin gönlü tahammül gösteremez. Hayalinin durumları, ciğerleri kanlıların gönlündedir. Cihandaki varlıklar Vâmık'ın karışık feryadından, şikâyet için Allah'a sığındılar. Ey Gulâmî! Sâdık göz nurla dolu olur. Aşğın zavallı karanlık gönlünün kandili, mürşidin Hâlis nazarının ışığıdır. Toparlı, a.g.e., s.31-32.

*Mâhdan mâhiye dek halk-ı cihân hep zâkiri
Kim kilâb-ı babına mağlûb esedler âhiri
Hazret-i Hak'tır mu'îni onların hem nâsiri
"Dâmenin tutmuş bulâr Sultân Abdü'l-Kâdirî
Mazhar-ı lutf u hidâyettir gürûh-ı Kadirî."³²*

*"Kalbimi bir demde pûr-nûr eyledi envâr-ı şeyh
Âfitâb-ı ma'nevîdir şübhesiz ruhsâr-ı şeyh*

*Zerre-i feyzin temâşâ eyleyen bî-ihyâr
Cezbe-i Hak'la olurlar tâ ebed devvâr-ı şeyh*

*Sâki-i bezm-i maârifdir hakikat bâdesin
Dest-i dervîşâna himmetle verir dîdâr-ı şeyh*

*Na'ra-i mestânelerle doldurur âlemleri
Câm-ı aşkı nûş eden ol Haydar-ı Kerrâr-ı şeyh*

*Gülşen-i dehrin vefasız güllerin sevdasını
Terk eder bülbül eğer görse gül-i gülzâr-ı şeyh*

*Âh u zârın nevhâsın sît ü nevâsın cümlesin
Bi-menâfi' olduğun anlar eder ezkâr-ı şeyh*

*Derd-i bî-dermâna düş olsa tarîkatte yine
Ser-fürû etmez tabib-i hâzika bîmâr-ı şeyh*

*Himmeti bahrinde envâ'-ı hakâyık mevc-zen
Teşneler sîrâb eder eltâfla esrâr-ı şeyh*

*Terk-i ağyar et Gulâmî ister isen vasl-ı Hak
Dâmen-i pâkin bırakma dinle tut güftâr-ı şeyh."³³*

Aşağıdaki şiir Şeyh Abdurrahman Halis Talebânî hazretleri için yazılmıştır:

³² Gulâmî, *Dîvân*, s.15.

³³ Gulâmî, *Dîvân*, s.35; Terzibaşı, a.g.e., II, 39.

*“Dem-â-dem derd ü efgândır işim senden meded Hâlis
Enin ü âh u sûzândır işim senden meded Hâlis*

*Hemân bir lahza âsûde makam u meskenim yoktur
Nehâr u leyl giryândır işim senden meded Hâlis*

*Senin vasfında derler cümle âlem ma'denü'l-ihsân
Dem-â-dem renc ü ahzândır işim senden meded Hâlis*

*Hezârân âşıkın hâcet-revâsı âsitânındır
Benim efgân u nâlândır işim senden meded Hâlis*

*Senin babın segânın hâk-pâyi olmuşum billah
Terahhum eyle hicrândır işim senden meded Hâlis*

*İnayetle nazar kıl bu Gulâmî bendeye bir kez
Nihayet kârı tufandır işim senden meded Hâlis!”³⁴*

*“Hemân dünyâda cevr ile cefâya ben miyim lâıık?
Nice müznib abîdânın içinde ben miyim fâsık ?*

*Vücûdum seng-i ta'yibe nişangâh eylemiştir câh
Dilârâ hüsnüne âlemde ancak ben miyim âşık?*

*Derûn-ı dilde yanmış nâr-ı hasret mahv eder cismim
Metâ'-ı vuslatın mebzûl-i âlem ben miyim sârik?*

*Cihât-ı sitteni bîgâneler gîrendedir dâ'im
Huzur-ı ma'delet-âlûdeden de ben miyim sâbık?*

*Değil tenhâ Gulâmî hâline vâkıf olan ey şûh
Cihanda söylenir şânın hem ânâ ben miyim nâtık?”³⁵*

³⁴ Gulâmî, *Dîvân*, s.50; Terzibaşı, a.g.e., II, 40.

³⁵ Gulâmî, *Dîvân*, s.53.

*“Yok olsun hüsnü ol bağın baharında beşâret yok
Hezârında meveddet nestereninde melâhat yok*

*Yıkılsın çâr etrafı çöl olsun cümle eknâfi
O bustânın ki sûsen lâlesinde reng-i re’fet yok*

*Dağılsın goncası berki sararsın surh olan rengi
O gülzârın ki verdinde dilâ bûy-ı hamîyyet yok*

*Erişsin bâd-i tîz ü sebze-sûz-ı mevsim-i serdi
O bağın kim derûnunda dıraht-ı bâr-ı vuslat yok*

*Fitillensin fener fânûslar kandiller yansın
O bezm içre cemâli yârdan ki başka sohbet yok*

*Şikest olsun ser ü pâyi miyânı cümle endâmı
Onun kim sînesinde zerrece mihr ü muhabbet yok*

*Kadehler kâselerle bâdeler camlar kırılınsınlar
O işret meclisinde mey verir sâkî-i vahdet yok*

*Def ü çeng ü çegâne sazlar santûrlar neyler
O yerde ki nevâ-perdâz rakkâs-ı hakikat yok*

*Gulâmî lezzet-i zevk-i cihan âgûş-ı dilberdir
Demiş üstadımız amma ki sende ol liyâkat yok.”³⁶*

*“Ey bâd-ı sabâ var sana bir gizli niyâzım
Hâk-i der-i cânâne varıp söyle bu râzım
Uşşâka geçer söylemesin şimdiki nâzım
Vaz geldi gönül gayri onun nâzı ne lâzım*

*Dün gece kenara çekip ağyâre yüzünden
Sad cilve ile vermiş amân bûse gözünden
Gözü çıkası cümleye der belli sözünden
Vaz geldi gönül gayri onun nâzı ne lâzım*

³⁶ Gulâmî, *Divân*, s.53-54; Terzibaşı, a.g.e., II, 40-41.

*Küstüm ona pervâne gibi bâlimi yakmam
Şem'-i ruhuna bezm-i safâda dahi bakmam
Bin kerre niyaz eylese bir ip bile takmam
Vaz geldi gönül gayri onun nâzı ne lâzım*

*Meclisimize uğramasın öyle sitemkâr
Yar oldu ona zevkini sürdü nice ağyâr
Râzı değiliz eylese de özrünü ikrâr
Vaz geldi gönül gayri onun nâzı ne lâzım*

*Bir pâreye indirse eğer narh-ı visali
Bâzâr-ı muhabbette iken kıymeti kâli
Almam el uzatmam taleb etmem ruh-ı âli
Vaz geldi gönül gayri onun nâzı ne lâzım*

*Kör olası bigâneler ol yâri şaşırmış
Âşıklara cevr etmesini baştan aşırmış
Baştan ne demek belki cihan içre taşırılmış
Vaz geldi gönül gayri onun nâzı ne lâzım*

*Bihûde rica eylesin âşık inanmaz
Şimden geri râm olsa Gulâmî buna kanmaz
Od-ı dilimiz micmer-i vuslatlara yanmaz
Vaz geldi gönül gayri onun nâzı ne lâzım.”³⁷*

*“Ey perî hüsn ü kemâlde bî-misâl dürdânesin
Bahr-i irfân içre buldum gevher-i yekdânesin*

*Şem'-i hüsnün meclisi gam ehline olmuş safâ
Mülk-i fashın padişâhı der isem şâyânesin*

*Pertev-i ihsanı düşse zerre farkı bendeye
Burcum ikbâle mübeddel eyleyen cânânesin*

*Dâver-i bezm-i letâfet yâver-i mısır-ı azîz
Pertev-i revnak-şî'âr-ı hitta-i Ken'ânesin*

³⁷ Gulâmî, *Divân*, s.61-62; Terzibaşı, a.g.e., II, 41-42.

*Ey Gulâmî çek elin vasfında taksîr eyledin
Şâîrân medhinde âcizsin nasıl dîvânesin.”³⁸*

*“Visalın görmedik ey bî-vefâ yârim veda’ olsun
Safâm sürmedik ey mâh-ruhsârım veda’ olsun*

*Enin ü zar u efgânım dem-â-dem âh u giryânım
Görüp rahm etmedin şâh-ı dil-âzârım veda’ olsun*

*Derûnum âteşe yaktın kemendin boynuma taktın
Hakaretle bize baktın sitemkârım veda’ olsun*

*Vücûd iklimini cümle harâb ettin nigâhımla
Kalır mı yanına bu yârı gaddârım veda olsun*

*Serim sevdaya uğrattın belâ sahrasına attın
Yan attın taht-ı rahat üzre hünkârım veda’ olsun*

*Rumûzen keşf-i râz ettim lebin bûsun niyâz ettim
Hemân âğâz-ı nâz ettin şeker-hârım veda’ olsun*

*Gulâmî bâğ-ı hüsnünde eğer olmazsa gül-çide
Figân eyler çü bülbül bî-vefâ yârim veda’ olsun.”³⁹*

*“Rûz-ı ıyd oldukta teşrif etti yârim yanıma
Saldı destin gerden-i cana bakıp efgânıma*

*Sinemi çâk eyleyip dâğ-ı derûnum gösterip
Mâcerâ-yı firkati arz eyledim sultânıma*

*Sergüzeştim eyledim takrîr bir bir dilbere
Gûş edip rahm-âver oldu dîde-i giryânıma*

*Bûse-i pür-âb cân-efzâ-yı ruhsârın nigâr
Bî-şumâr isâr edip ol gün leb-i atşânıma*

³⁸ Gulâmî, *Dîvân*, s.66-67.

³⁹ Gulâmî, *Dîvân*, s.67; Terzibaşı, a.g.e., II, 43.

*Mûnis-i şefkatle ser-hattın tıraş etmiş bütün
Değmesinler kim lebân-ı âşık-ı nâlâmıma*

*Şerbet-i şîrîn zebânın sundu câm-ı kâmıma
Vurdu seng-i vuslatı ol kâse-i hicrânıma*

*Merhem-i lutf ile tîmâr eyledi zahm-ı dile
Şîşe-i itr-ı ruhun döktü meşâm-ı canıma*

*Ey Gulâmî bu beyân ettiklerin rüyâda mı?
Bilmezem hülyâda mı gelmiş nigârım yanıma.”⁴⁰*

Muhammes

*“Zî-bahşâ-yı gülistân-ı cinân-ı cânız
Revnak-efzâ-yı gül-i tâc-ı ser-ı irfânız
Andelîb-i çemenistân-ı sehâ ihsânız
Hoş-nevâ tûtî-i güyâ-yı şeh-i Geylânız
Kadirîyiz dû cihan içre ulüvvü’ş-şânız*

*Pirimiz tahtı tasarrufta cülus etti müdâm
Hâtem-i mühr-i velâyet takıp engüşte tamâm
Azl ü nasb onda mü’ebbed ola tâ yevm-i kıyâm
Evliya cümle ona halka-be-gûş oldu gulâm
Kadirîyiz dû cihân içre ulüvvü’ş-şânız*

*Ser-fürû eylemeyiz dehrde hiç bir şâha
Olmazız yekser-i murâgıb u tâlib câha
Dest-i ümmîdi dirâz eylemişiz dergâha
O şehin bendesi bî-şek erişir Allah’a
Kadirîyiz dû cihan içre ulüvvü’ş-şânız*

*Yücedir pirimizin şevket-i izz ü şânı
Gelmemiş sahn-ı vücûda kademinde sâni
Evliya zümresinin şimdi odur sultânı
Ra’d-veş şarkla garba ulaşır fermanı
Kadirîyiz dû cihân içre ulüvvü’ş-şânız*

⁴⁰ Gulâmî, *Dîvân*, s.76; Terzibaşı, a.g.e., II, 43-44.

*Verip ol zâta zihî Hazret-i Kadir kudret
İster ol âsî müridâna Hudâ'dan rahmet
Bu ne devlet ki Gulâmî bula dâim rifat
Dâmenin tutmuşuz elbet bize eyler himmet
Kadirîyiz dû cihân içre ulüvvü'ş-şânız.”⁴¹*

*“O cefâ-pîşe Hudâ ben gibi nâlân olsun
Dilerim hâtırî nâ-şâd u perişân olsun*

*Öyle bir illete düçâr ola kim âlemde
Bulmasın asla devâ derdine giryân olsun*

*Sîmesin tîr-i beliyyâta nişân et yâ Rab
Elem ü mihnet ile çâk-ı girîbân olsun*

*Rûy-ı âsâyîşi gösterme bu âlemde ona
Aşık-ı hüsnü gibi dîdeleri kân olsun*

*Bağlanıp zülfüne pây-ı dili bir cânânın
Deşt-i firkatte işi zâr ile efgân olsun*

*Dâhil-i bezm-i visâl etmeye bir demde onu
Mübtelâ-yı keder ü hasret ü hicrân olsun*

*Göz göre zümre-i ağyar ile kılsın ülfet
Dil-i virâmı onun bir dahi vîrân olsun*

*Âteş-i firKate sûzân ola cism ü cânı
Sîh-i gamda ciğeri cevri ile biryân olsun*

*Uğrasın aşk-ı cefâkâra Gulâmî kuluna
Ettiği bunca sitem cevri peşîmân olsun.”⁴²*

⁴¹ Gulâmî, *Dîvân*, s.47.

⁴² Gulâmî, *Dîvân*, s.70.

*“Bak yâr-ı bî-vefâya geçer sad-edâ ile
Bak çarh-i pür-cefâya döner bin belâ ile.*

*Efgendesin fütâde-i hâk-i melâl eder
Bîgânelik nümâyîş eder âşinâ ile*

*Perverdesin aceb niçin ol pâymal edip
Sahrâ-yı gamda kor nice cevr ü cefâ ile*

*Pergâr-ı ömr-i dehrde râhatla dönmedi
Ferdâ döner mi söyle dilâ bir safâ ile*

*Sâd hayf gitti fırsat-ı tahsîl-i ma’rifet
Beyhûde geçti ömr-i azizîm hevâ ile*

*Tesbih-i zikri hırkâ-i tezvîri nâre yak
Cennet muhaldır sana zâhid riyâ ile*

*Cevr-i zamana büktü Gulâmî belin şehâ
Pîr oldu geldi asâ-yi Musâ ricâ ile.”⁴³*

*“Ey hoş ol gün kim gönülde aşk-ı yârim var idi
Sîne-i pür-sûz-i çeşm-i eşk-bârım var idi*

*Fariğ idi dil temaşâ-yı bahr ü berden
Eşk-i gül-gûnum yanında lâle-zârım var idi*

*Kör ola bahtım gözü gözler idi ol râhı kim
Esb-i nâz üzre o yolda şehsüvârım var idi*

*Olsa idi derd ü hicrân ile hâtırda gubâr
Nîm-nigâh ile siler bir gâm-güsârım var idi*

*Fikr-i nûş ile Gulâmî nişe uğrattım teni
Mâr-tiyet yâr ile bilmem ne kârım var idi.”⁴⁴*

⁴³ Gulâmî, *Dîvân*, s.74; İnal, a.g.e., II, 710.

⁴⁴ Gulâmî, *Dîvân*, s.77-78; İnal, a.g.e., II, 710.

Müseddes

*“N’eylemişiz söyle sana ey felek
Etmedesin cevr ü cefâ ey felek
Böyle sitemler ne revâ ey felek
Ettiğimi söyle bana ey felek
Hak buna râzı mı ola ey felek,
Yârden ola yâr cüdâ ey felek.*

*Cenneti yâr olmasa ben istemem
Büy-ı bahar olmasa ben istemem
Zevk-i nigâr olmasa ben istemem
Bûsu kenar olmasa ben istemem
Hak buna râzı mı ola ey felek,
Yârden ola yâr cüdâ ey felek.*

*Firkât-i cânânla ciğer dağlarız,
Matem edip başa kara bağlarız
Leyl ü Nehâr yâr diyerek ağlarız,
Sel gibi hasretler ile çağlarız
Hak buna râzı mı ola ey felek,
Yârden ola yâr cüdâ ey felek.*

*Sen vatan ettin bize âh gurbeti,
Biz çekelim bunda belâ firkati,
Yâr ile ağyâr süre hem işreti,
Bula Gulâmî gâm ile mihneti
Hak buna razı mı ola ey felek,
Yârden ola yâr cüdâ ey felek.”⁴⁵*

*“Cânı terk etmektir ey dil hubb-i cânândan garaz
Vuslât-ı cânândır ancak hilkat-i cânndan garaz.”⁴⁶*

“Sirkat edenin elleri şeran kesilir de

⁴⁵ Gulâmî, *Dîvân*, s.56; İnal, a.g.e., II, 711; Felek edebiyatımızda zaman, dünya ve kader gibi anlamlarda da kullanılmaktadır. Şairimiz burada Allah dostlarına has bir üslup ile yaşadığı ayrılık hallerini Rabbine naz ve niyaz makamında ifade etmeye çalışmış, Allah Teâlâ'nın buna rızasının olmadığını edebî bir tarzda dile getirmeye gayret etmiştir.

⁴⁶ Gulâmî, *Dîvân*, s.50; İnal, a.g.e., II, 711.

Yâ söyle niçin sarik-i dil desti kesilmez.”⁴⁷

*“Ârifin olmaz hakikat Hak’tan özge akrebi
Akrabâ zannettiği hep akrebidir akrebi”⁴⁸*

Gulâmî'nin oğlu Fazlullah Moral'dan iki dörtlük aşağıdadır:

*“Görmemek ister isen bir korku
Mevlûd-i pâki okut hem de oku
Oku bir Fatihâ ey Fazlullah
Şâd ola rûh-i Gulâmî her gâh”⁴⁹*

*“Dilimiz kalbimiz Allah diyerek
Göçelim Hakkı resûlu severek
Oku bir Fatihâ ey Fazlullah
Sevine rûh-ı Gulâmî her gâh.”⁵⁰*

Sonuç

Tasavvuf edebiyatı edebiyatımızın önemli bir vechesini oluşturmaktadır. Toplumun birlik ve beraberliğini sağlamak, topluma dünya ve ahiret saadetinin kazanılması için ruhları okşayan şiiirleriyle katkıda bulunmak Allah dostu olan şairlerin hususiyetlerindedir. Abdülkâdir-i Gulâmî de Kâdirî tarikatı mensubu olarak mürid yetiştirmesinin yanı sıra okullarda öğrenci yetiştirerek hem ferdî hem de içtimaî vazifesini hakkıyla ifa etmeye çalışmıştır. Diğer tarikatlara nazaran Kâdirî tarikatı mensubu şair ve müelliflerin azlığı Gulâmî'nin ehemmiyetini bir kat daha artırmaktadır.

Gulâmî'nin etkilendiği şairlerin başında Kâdiriyye tarikatı Hâlisiyye şubesinin pîri Abdurrahman Halis Kerkükî gelmektedir. Bu zat Gulâmî'nin Babası Nur Ali Baba'nın da şeyhidir. Gulâmî, Kerkükî'nin iki şiiirini tahmis etmiştir. Tasavvuf Felsefesinde olduğu gibi Tasavvuf Edebiyatında da mutasavvıflar yaşadıkları derunî tecrübelerini olduğu gibi yazıya aktarırlar. Dolayısıyla Gulâmî tasavvufî düşünceye ait birçok ıstılahı, tasavvufî hal ve makamları bir derviş edasıyla başarılı bir şekilde şiiirlerinde kullanmış, hayatında olduğu gibi vefatından sonra da insanlığa faydalı olmayı sürdürmüştür.

KAYNAKÇA

⁴⁷ Gulâmî, *Dîvân*, s.83; İnal, a.g.e., II, 711.

⁴⁸ Gulâmî, *Dîvân*, s.84.

⁴⁹ Aşkun, a.g.e., s.156.

⁵⁰ Aşkun, a.g.e., s.159.

- ASLANOĞLU, İbrahim, *Sivas Meşhurları I*, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas 2006.
- AŞKUN, Vehbi Cem, *Sivas Folkloru*, Bms Matbaacılık, Ankara 2006.
- _____, *Sivas Şairleri*, Kâmil Matbaası, Sivas 1948.
- Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000.
- _____, *Osmanlı Müellifleri*, haz. A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, Meral Yay., İst., ts.
- GULÂMÎ, Hâdimü'l-Fukarâ Abdülkâdir-i Gulâmî b. Eş-Şeyh Nûr Ali el-Kâdirî es-Sivâsî, *Dîvân*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1291.
- İNAL, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlü'ş-Şuarâ)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- SAĞLAMER, Orhan, "Mor Ali Baba Tekkesi ve Zaralı Şeyh Seyfettin (Özturan)", *Revak*, Aralık 2002, Sivas 2002.
- TERZİBAŞI, Ata, *Kerkük Şairleri*, Cumhuriyet Basımevi, Kerkük, 1968.
- TOPARLI, Recep, *Abdülkadir Gulâmî Dîvân*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1992.
- TUMAN, Mehmed Nail, *Tuhfe-i Nâilî: Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, haz., Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
- Türk Ansiklopedisi*, "Gulamî Abdülkadir Efendi", Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1970.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, "Gulamî Abdülkadir Efendi", Dergah Yayınları, İstanbul 1979.
- YILDIZ, Alim, *Sivaslı Şairler Antolojisi*, Sivaslılar Vakfı, İstanbul 2003.
- YÜCER, Hür Mahmut, *XIX. Asırda Tasavvuf*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003.